

PERSPECTIVA SOCIOMETRICĂ ÎN ABORDAREA STIMEI DE SINE
A ELEVULUI VICTIMĂ A BULLYING-ULUI ȘCOLARTHE SOCIOMETRIC PERSPECTIVE IN APPROACHING THE SELF-ESTEEM
OF THE STUDENT VICTIM OF SCHOOL BULLYING

CZU:159.9.316.6

DOI: 10.46728/pspj.2021.v39.i2.p47-57

Rodica POPAdrd., psiholog școlar, Colegiul Național "Gheorghe Munteanu Murgoci",
Brăila, România<https://orcid.org/0000-0002-6223-6495>**Rezumat:**

În acest studiu am aplicat tehnica de cercetare sociometrică a clasei de elevi pentru a identifica statusul sociometric al elevilor caracterizați ca victime ale agresiunilor de tip bullying. Poziția sociometrică și perceperea statutului de victimă a bullyingului au fost testate prin aplicarea testului sociometric pe un eșantion din 31 elevi din clasă umanistă (a XI-a) a unui liceu din municipiul Brăila, România.

De asemenea s-a utilizat rezultatele de la instrumentul de măsurare a nivelului stimei de sine prin aplicarea tehnicii „Rosenberg”. Rezultatele studiului au relevat că există o diferență vizibilă între respinsul cu numărul 6 ($I_{sp} = 0,4$), pentru care s-au exprimat 2 alegeri și 14 respingeri și respinsul cu numărul 2, ales de 3 colegi și respins de 4 ($I_{sp} = -0,03$). De asemenea, gruparea celor cu $I_{sp} = 0$ în categoria celor indiferenți nu se arată întotdeauna potrivită. Subiectul cu numărul 31, ales de 4 colegi și respins de alți 4 cu greu poate fi încadrat în categoria celor care-i lasă indiferenți pe colegi, în aceeași clasă cu subiectul cu numărul 7, cu o singură alegere și o singură respingere.

Cuvinte cheie: bullying, agresor, stimă de sine, victimă, status sociometric.**Abstract:**

In this study we applied the sociometric research technique of the student class to identify the sociometric status of students characterized as victims of bullying. The sociometric position and the perception of the bullying victim status were tested by applying the sociometric test on a sample of 31 students in a humanities class (11th) of a high school in Brăila, Romania.

The results of the self-esteem measuring instrument were also used by applying the Rosenberg technique. The results of the study showed that there was a visible difference between the rejected number 6 ($I_{sp} = 0.4$), for which 2 votes and 14 rejections were expressed and the rejected number 2, chosen by 3 colleagues and rejected by 4 ($I_{sp} = -0.03$). Also, the grouping of those with $I_{sp} = 0$ in the category of the indifferent ones

does not always look appropriate. The subject with number 31, chosen by 4 colleagues and rejected by 4 others can hardly be included in the category of those who leave their colleagues indifferent, in the same class as the subject with number 7, with one choice and one rejection.

Keywords: bullying, aggressor, self-esteem, victim, sociometric status.

1. Problema stimei de sine la adolescenți

Adolescența este o vârstă crucială pentru fiecare, este o vârstă de tranziție, când ființa umană refuză să se considere copil, dar nu îndeplinește nici caracteristicile adultului. Este încă dependentă din punct de vedere economic de familie, aspectul fizic mai prezintă încă urme ale copilului care a fost, presiunile instinctului de reproducere ating cote înalte și-i îndeamnă pe acești tineri nedefinitivați să-și găsească partenerul, dar în taină, ferindu-se de părinți sau profesori. Dar este și vârsta când se consolidează stima de sine, esențială pentru nivelul de autosatisfacție, ce se dovedește esențială pentru sentimentul fericirii personale.

O analiză a dinamicii procesului de formare și consolidare a nivelului stimei de sine am prezentat-o într-un studiu anterior [7].

Scopul studiului: În prezentul studiu, ne interesează corelația ce se poate stabili între *stima de sine a adolescentului și percepția statutului de victimă a fenomenului de bullying*.

Se știe că acest fenomen este mai amplu la această vârstă decât la maturitate. Starea de criză, dominantă în conștiința adolescentului, este responsabilă pentru disponibilitatea unora dintre ei de a răni sufletește pe cel perceput ca fiind inferior din punct de vedere fizic sau psihic. Studiile realizate de diverși cercetători indică

faptul că victimele agresiunilor de tip bullying au o stimă de sine scăzută și că percepția statutului de victimă duce, în timp, la o degradare a acestei imagini de sine, cu repercursiuni asupra sănătății psihice. Acesta este unul dintre motivele interesului tot mai accentuat al cercetătorilor pentru studierea fenomenului bullying-ului școlar, dar și al legiuitorilor pentru a genera prevederi juridice destinate stopării lui.

2. Stima de sine a elevului-victimă

Într-o cercetare bazată pe un eșantion de 286 de elevi, am avut în atenție și relația dintre stima de sine și statutul de victimă a agresiunilor de tip bullying în colectivele de adolescenți. Nivelul stimei de sine a fost măsurat cu ajutorul scalei lui Rosenberg, iar agresivitatea de tip bullying și victimizarea – prin intermediul chestionarului lui R. H. Parada (2000), tradus și adaptat la populația școlară din România de cercetători clujeni. Acronimul de identificare a acestui instrument este APRI-BT (Adolescent Peer Relations Instrument–Bully/Target). Rezultatele obținute confirmă cele semnalate de autori interesați de problematica stimei de sine. Astfel, D. P. Schmitt și J. Allik [9, 6] au observat că scorul la scală corelează pozitiv ($r=0,41$) cu extraversiunea, ceea ce înseamnă că un punctaj înalt indică o fire extravertită, dar și o stimă de sine ridicată, iar un punctaj redus indică o stimă de sine scăzută, dar și o fire introvertită. Tot autorii de mai înainte au cal-

culat corelații statistice negative cu neuroticismul ($r = -0,42$), ceea ce înseamnă că incidența neuroticismului este legată de o stimă de sine redusă iar absența acestei trăsături, echivalând cu echilibrul nervos, este legată de o stimă de sine ridicată. Alți specialiști au ajuns la concluzia că elevul predispus să fie victimă este de regulă introvertit, singuratic și izolat în colectivul de elevi. Cercetarea noastră confirmă relația inversă dintre stima sine și statutul de victimă a bullying-ului.

Pe ansamblul eșantionului pe care s-a bazat cercetarea noastră, s-a obținut ca rezultat confirmarea ipotezei existenței unei relații inverse între perceperea condiției de victimă a bullying-ului și stima de sine, coeficientul de corelație Pearson fiind de $-0,480$ la victimizarea generală, de $-0,471$ la victimizarea verbală, $-0,461$ la victimizarea socială și de $-0,341$ la victimizarea fizică, ceea ce din punct de vedere statistic înseamnă o corelație semnificativă ($p < 0,01$). [8, 75]

Rezultă din cele de mai sus că elevul-victimă se caracterizează printr-un nivel redus al stimei de sine, cercetarea noastră confirmând concluzii asemănătoare expuse în mai multe lucrări.

3. Perspectiva sociometrică

Problematika stimei de sine a fost studiată din perspectivă sociometrică de mai mulți cercetători care au ajuns la concluzia că trăirile negative generate de o stimă de sine scăzută sunt reacții la o reală sau potențială respingere. Atunci când o persoană nu este valorizată corespunzător nevoii de a fi acceptată, stima de sine scade. Cercetătorul care s-a implicat cel mai mult în cercetarea relației dintre stima de sine și poziția sociometrică a unei persoane a fost M. R. Leary, în studii precum *Natura*

și funcția stimei de sine: Teoria sociometrică (2000), *Comentariu asupra stimei de sine ca un indicator interpersonal: Ipoteze sociometrice* (2003) ș.a. Principalele idei ale acestui cercetător sunt rezumate în studiul cercetătoarei G. Diac. [3, 70]. În studiul respectiv, autoarea prezintă un experiment realizat de M. R. Leary pe două grupuri experimentale: primul format din persoane ce credeau că stima de sine le era afectată de măsura acceptării lor în grup și al doilea – format din persoane care refuzau să accepte că acceptarea sau neacceptare lor în grup ar avea vreun efect asupra stimei lor de sine. Fiecare membru al grupurilor a primit de la experimentator informații despre modul cum sunt percepuți de către grupurile din care fac parte. În pasul următor s-a măsurat stima de sine al fiecărui participant și s-a ajuns la constatarea că părerea despre sine a celor care nu recunoșteau dependența stimei de sine de percepția socială a celorlalți s-a modificat în funcție de informațiile primite. [3, 66] Concluzia la care s-a ajuns a fost aceea că stima de sine a unui membru al grupului mic este influențată de părerea pe care o au ceilalți despre comportamentul persoanei în cauză. Rezultă faptul că evenimentele sociale și felul în care sunt percepute de ceilalți „au un impact mai mare asupra stimei de sine decât cele personale.”

Poziția sociometrică a elevilor hărțuitori și victime ale bullying-ului într-o clasă umanistă cu elevi performanți

În cercetarea noastră privind relația dintre bullying și stima de sine, bazată pe acel eșantion de 286 de elevi, am realizat și o aprofundare constând în utilizarea tehnicii sociometrice și a tehnicii aprecierii obiective (Gh. Zapan) la o clasă umanistă dintr-un colegiu național. [8, p. 76].

Eșantionul de cercetare a fost alcătuit din **31 de elevi** (27 fete și 4 băieți) din lotul de 286 de elevi evidențiați cu stima de sine scăzută la care s-au aplicat chestionare (inventare de personalitate) pentru măsurarea stimei de sine (Rosenberg), a comportamentului de intimidare-hărțuire sau de victimizare (Parada-2000, versiunea românească și a trăsăturilor de personalitate (extraversiune, neuroticism, psihotism, devianță comportamentală, disimulare), prin chestionarul EPQ (Eysenck Personality Questionnaire), varianta experimentată de Gheorghe Perțea, cunoscut sub numele EPQ Junior [8, p. 76].

Ipotezele înaintate:

1. Relația dintre stima de sine și poziția sociometrică și anume a existenței unei relații inverse (negative) între nivelul stimei de sine și calitatea statusului sociometric;

2. Elevii hărțuitori intră în categoria celor respinși de colectiv.

Metoda aprecierii obiective de a servi ca instrument de identificare a principalilor actori (hărțuitorii și victimele) ai bullying-ului școlar. Pe baza observațiilor obținute prin această metodă urmează să verificăm prin tehnica sociometrică ipotezele 1 și 2.

În legătură cu primul obiectiv, am avut în vedere ideea că o stimă de sine redusă caracterizează pe elevii cu rol de victimă a agresiunilor de tip bullying (intimidare, hărțuire, batjocorire), iar o stimă de sine ridicată este specifică elevilor imuni la astfel de răutăți din partea colegilor. Rezultatele obținute vor fi folosite în conceperea unei strategii complexe de diminuarea a impactului fenomenului de bullying în colectivitățile școlare, prin

tehnici de ameliorare a poziției sociometrice și de ridicare a nivelului stimei de sine a elevilor cu statut de victimă.

Tehnicile utilizate: **Tehnica sociometrică** (sociometria) constă în utilizarea a trei instrumente: testul sociometric, matricea sociometrică și sociogramele.

1. *Testul sociometric* este un chestionar simplu din două-patru întrebări prin care subiecții sunt provocați să-și exprime colegii preferați (simpatizați) și pe cei respinși (antipatizați). Când se utilizează patru întrebări se solicită respondenților să justifice, să motiveze alegerile pozitive (preferințele) sau negative (respingerile). Numărul alegerilor și al respingerilor poate fi limitat prin formularea întrebării („Numiți trei colegi cu care ați dori să...”) sau poate fi lăsat liber. În cazul acesta instrumentul permite și măsurarea indicelui de expansivitate al subiecților. Solicitarea motivației permite obținerea unor informații necesare configurării profilului moral-caracterial al celor aleși sau respinși.

În demersul experimental din prezenta cercetare, am cerut limitarea alegerilor la trei și nu am solicitat motivarea alegerilor

2. *Matricea sociometrică* (sociomatricea) este un tabel cu dublă intrare, astfel încât pentru fiecare subiect se înregistrează alegerile lui pozitive sau negative, precum și numărul alegerilor (pozitive și negative) primite, acesta măsurând indicele de popularitate, adică statusul sociometric. În matrice, alegerile se notează cu „1” sau cu „+”, când sunt pozitive și cu „0” sau cu „-”, când sunt negative.

3. *Sociograma* sau harta sociometrică a grupului poate fi individuală (surprinzând relațiile unui membru al grupului) sau colectivă, dacă exprimă grafic rețeaua

de relații interpersonale din interiorul unui grup.

Rezultatele obținute la acest test pot fi influențate de mai mulți factori, precum: momentul aplicării, modul de prezentare, limbajul folosit, forma scrisă sau orală, colectivă sau individuală, anonimă sau nominativă, statutul și stilul persoanei care propune, analizează și, eventual utilizează aceste date. Toți acești factori pot avea o incidență considerabilă asupra naturii și valorii răspunsurilor obținute, ei comandând «climatul» testelor sociometrice; acestea nu sunt, după cum se poate vedea, operații neutre, de vreme ce suscită sau reactivează o întreagă rețea de afecte, de percepții, de așteptări, ale căror repercusiuni la nivel individual sau colectiv sunt, de altfel foarte dificil de controlat. [5, 70] Statutul sociometric al indivizilor în grup, obținut prin aritmetica alegerilor și respingerilor, permite obținerea următoarelor statusuri:

- Favoriții sau liderii;
- Neglijanți (cei care obțin puține alegeri);
- Izolații (cei care nu obțin nicio alegere);
- Solitarii (cei care nu emit nicio alegere, dar pot să primească unele)
- Solitarii (cei care nu emit nicio alegere, dar pot să primească unele);
- Respinși (excluzii) care formează două categorii: excluzii parțial (mai multe respingeri decât preferințe) și excluzii integral, care primesc numai respingeri. [5,

73]

Am decis să utilizez tehnica sociometrică în cercetarea fenomenului de tip bullying la adolescenți, deoarece ne interesează statusul sociometric al subiecților hărțuitori și al celor cu poziție de victimă. Pornim de la ipoteza că elevii hărțuitori sunt mai degrabă respinși în cadrul colectivului de elevi, iar cei depistați ca victime intră în categoria celor neglijanți, izolați sau solitari.

Cerințele adresate elevilor au fost următoarele:

A. Indicați în ordinea preferințelor trei colegi/colege cu care ați dori să călătoriți în vacanță;

B. Indicați în ordine descrescătoare trei colegi/colege cu care NU ați dori să călătoriți în vacanță.

Am calculat indicele de statut preferențial [2, 178] pentru fiecare elev al clasei studiate, pe baza căruia am grupat elevii în următoarele categorii:

- Foarte populari (liderul informal) – $I_{pp}=+3$, unde „ I_{pp} ” reprezintă indicele de putere preferențială;
- Populari – $I_{pp}=+2$;
- Acceptați – $I_{pp}=+1$;
- Indiferenți $I_{pp}=0$;
- Respinși $I_{pp}=-1$;

Rezultatele sunt înregistrate în tabelul 1. Indicele de statut preferențial se calculează după formula: $(Nr. \text{ alegeri} - Nr. \text{ respingeri}) / n-1$, unde „ n ” reprezintă numărul elevilor din grup (clasă). [9, 84]:

Tabelul 1. Clasificarea elevilor după indicele de statut preferențial

Statutul sociometric	Indicele de statut preferențial (Isp)	Număr cazuri	Indicele de putere preferențială (Ipp)
Lider informal	0,16	1	+3
Populari	0,13	4	+2
Acceptați	0,1	5	+1
	0,06	4	
	0,03	5	
Indiferenți	0	3	0
Respinși	-0,03	1	-1
	-0,1	1	
	0,3	3	
	0,16	2	
	0,3	1	
	0,4	1	
	Total	31	

Decizia cu privire la clasificarea după criteriul indicelui de putere preferențială din tabelul 1 am luat-o pornind de valorile

înregistrate de fiecare la indicele de statut preferențial (Vezi tabelul 2), pe baza cărora obținem următoarea clasificare [9, 85]:

Tabelul 2. Indicele de statut preferențial al elevilor clasei studiate [9, 85-86]

Nr. crt.	Nr. alegeri	Nr. respingeri	Indicele de statut preferențial (Isp)	Indicele de putere preferențială (Ipp)
1	3	0	0,1	+1=acceptat
2	3	4	-0,03	-1=respins
3	2	7	-0,16	-1=respins
4	2	2	0	0=indiferent
5	2	1	0,03	+1=acceptat
6	2	14	-0,4	-1=respins
7	1	1	0	0=indiferent
8	3	0	0,1	+1=acceptat
9	5	1	0,13	+2= popular
10	6	5	0,03	+1=acceptat
11	2	11	-0,3	-1=respins
12	2	0	0,06	+1=acceptat
13	2	7	-0,16	-1=respins

14	1	0	0,03	+1=acceptat
15	4	0	0,13	+2= popular
16	4	0	0,13	+2= popular
17	6	10	-0,13	-1=respins
18	3	0	0,1	+1=acceptat
19	3	0	0,1	+1=acceptat
20	1	0	0,03	+1=acceptat
21	5	0	0,16	+3 = lider informal
22	2	0	0,06	+1=acceptat
23	2	0	0,06	+1=acceptat
24	3	7	-0,13	-1=respins
25	4	0	0,13	+2= popular
26	2	0	0,06	+1=acceptat
27	3	2	0,03	+1=acceptat
28	1	5	-0,13	-1=respins
29	5	2	0,1	+1=acceptat
30	4	7	-0,1	-1=respins
31	4	4	0	0=indiferent

Procedul utilizat în prelucrarea datelor testului sociometric prezintă anumite limite. Prima ce se arată a fi evidentă se referă la lotul celor respinși care, la rândul lor, ar putea fi clasificați în mai multe categorii. Există o diferență vizibilă între respinsul cu numărul 6 ($Isp = -0,4$), pentru care s-au exprimat 2 alegeri și 14 respingeri și respinsul cu numărul 2, ales de 3 colegi și respins de 4 ($Isp = -0,03$). De asemenea, gruparea celor cu $Isp = 0$ în categoria celor indiferenți nu se arată întotdeauna potrivită. Subiectul cu numărul 31, ales de 4 colegi și respins de alți 4 cu greu poate fi încadrat în categoria celor care-i lasă indiferenți pe colegi, în aceeași categorie cu subiectul cu numărul 7, cu o singură alegere și o singură respingere. Dar, dincolo de aceste rezerve, rezultatele obținute sunt valoroase, oferind multe in-

formații. [9, 86]

Ne-a interesat stabilirea status-ului sociometric al subiecților identificați ca hărțuitori și victime. Pentru aceasta am avut la dispoziție două instrumente: metoda aprecierii obiective, utilizată experimental la același colectiv de elevi, și chestionarul APRI-BT. Rezultatele aplicării acestei metode au făcut obiectul unei conferințe susținute la Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Republica Moldova în octombrie 2021.

Tehnica sociometrică și cea inspirată din cercetările psihologului român Gheorghe Zapan, au fost utilizate la începutul anului 2021, în condițiile în care activitatea din învățământ a fost transferată pe suport online, din pricina pandemiei de Sars Cov 2. Din acest motiv, elevii au primit pe platforma online cerințele la cele două

tehnici, ceea ce a conferit demersului nostru un avantaj. Se știe că la aplicații de tipul testului sociometric, când cerem elevilor să indice preferințele și respingerile, aceștia dovedesc o curiozitate maximă, dorind să afle pe cine a ales sau a respins colegul lui de bancă sau prietenul. La fel în cazul metodei aprecierii obiective care a presupus ca cerință indicarea de către respondent a acelui coleg despre care consideră că:

1. Este cel mai conștiincios;
 2. Este cel mai amabil cu colegii;
 3. Obişnuiește cel mai mult să ironizeze colegii;
 4. Cel mai prietenos;
 5. Este priceput cel mai mult în lansarea zvonurilor, bârfelor, poreclelor;
 6. Este cel mai afectat de ironii, bârfe, zvonuri, porecle;
 7. Se amuză cel mai mult când un coleg este ironizat, defăimat;
 8. Este cel mai bun negociator în rezolvarea problemelor;
 9. Este cel mai retras, interiorizat.
- [Vezi și 9, 82]

Factul că elevii au dat răspuns la aceste întrebări în intimitatea domiciliului a făcut imposibilă manifestarea curiozității, cel puțin în momentul completării.

În urma prelucrării fișelor primite online de la elevi am identificat 2 subiecți (6 și 11) cu potențial ridicat de agresiune de tip bullying. Aceștia au fost cotați, în urma aplicării testului sociometric, ca fiind respinși cu intensitate maximă: $Isp = -0,4$ și $Isp = -0,3$. Subiectul 13, pe care 8 dintre colegi îl consideră cel mai priceput în lansarea zvonurilor, bârfelor, poreclelor, se dovedește și el respins în cadrul colectivului de elevi, cu $Isp = -0,16$. Cei trei subiecți 6, 11 și 13 au fost identificați ca

hărțuitori și prin chestionarul APRI-BT, ceea ce confirmă valoarea diagnostică a metodei aprecierii obiective pentru identificarea surselor tulburărilor de tip bullying într-un colectiv de elevi adolescenți. Subiecții 7 și 17, identificați de colegi, prin metoda aprecierii obiective, ca fiind cele mai evidente victime ale bullying-ului, au fost cotați la testul sociometric ca fiind indiferent ($Isp = 0$, primul) și respins ($Isp = -0,13$, al doilea). Subiectul 7 a primit o singură alegere și o singură respingere. Subiectul 17 a fost preferat de 6 colegi și respins de 10. Subiectul 7 este mai puțin afectat de bârfe zvonuri și porecle (o singură alegere), dar este perceput ca fiind cel mai retras și mai interiorizat (23 alegeri). Factul că și chestionarul APRI-BT a identificat ca victimă și pe subiectul 7 este un alt argument că metoda aprecierii obiective, cu indicatorii propuși de noi, identifică posibilele victime în grupul de adolescenți. Este posibil ca atitudinea subiectului 7 de a sta retras, de a-i ignora pe ceilalți, să fie un mecanism de apărare contra agresivității de tip bullying a celor cu astfel de atitudini, dar și un factor de incitare a agresivității, ca reacție la comportamentul sfidător și de dispreț promovat de victimă. [9, 86]

Subiectul-victimă cu numărul 17, văzut de 11 colegi ca cel mai afectat de ironii, bârfe, zvonuri, porecle are și un coeficient ridicat de respingere (10), deși este și preferat de 6 colegi. E posibil ca anumite trăsături de personalitate să stimuleze agresivitatea de tip bullying a unor colegi. Întrucât metoda aprecierii obiective a identificat la respectivul subiect absența retragerii în sine, a izolării, e posibil să fie un caz tipic de „victimă provocatoare”, ce stimulează prin propriile reacții și atitu-

dini agresivitatea celorlalți [6, 104]

Chestionarul APRI-BT a identificat ca victime și pe subiecții 3, 4 și 24. Subiecții 3 și 24 apar și pe lista generată de metoda aprecierii obiective. Subiectul 24 are 5 alegeri la indicatorul 6 (*Cel mai afectat de ironii, bârfe, zvonuri, porecle*), dar fără nicio alegere la indicatorul 9 (*Cel mai retras, interiorizat*). Subiectul 3 (unul dintre cei patru băieți din clasă) are o singură alegere la indicatorul 6, dar are 2 alegeri la indicatorul 9. Este văzut însă ca cel mai conștiincios de unul dintre colegi, ca cel mai amabil cu ceilalți de 4 colegi, ca cel mai afectat de ironii, bârfe, zvonuri, porecle de unul dintre colegi și ca cel mai retras, interiorizat de doi dintre

colegi. Statusul său sociometric este totuși cel de respins ($Isp = -0,16$). Subiectul 4, care este identificat ca victimă numai la chestionarul APRI-BT, la metoda aprecierii obiective are un punctaj 0, deoarece nimeni nu se referă la el la niciunul dintre indicatori. Statusul său sociometric este de indiferent, deși are totuși două alegeri și două respingeri. Presupunem că perceperea condiției de victimă, sesizată prin chestionarul APRI-BT, are un caracter prin excelență subiectiv, caracteristica aceasta nefiind evidentă pentru colegi.

Relația dintre statutul de victimă a bullying-ului, stima de sine și poziția sociometrică este vizibilă în tabelul 3:

Tabelul 3. Stima de sine și status-ul sociometric ale elevilor victime ale bullying-ului

Nr. sub.	Selectat prin		Stima de sine	Status-ul sociometric
	Metoda aprecierii obiective	APRI-BT		
3	nu	da	Scăzută	-1 respins
4	nu	da	Medie	0 indiferent
5	da	da	Scăzută	+1 acceptat
7	da	da	Scăzută	0 indiferent
17	da	da	Medie	-1 respins
24	nu	da	Scăzută	-1 respins
30	da	da	Scăzută	-1 respins

Rezultă din tabelul de mai sus că, din cei 7 subiecți identificați ca victime ale bullying-ului, 5 au stimă de sine scăzută și 2 au stimă de sine de nivel mediu. Sub aspect sociometric, 4 sunt respinși, doi sunt ignorați (indiferenți), iar unul este acceptat. Acest subiect excepție, cu două preferințe și o respingere, este, de fapt, acceptat doar la limită, situația lui sociometrică

reală este mai apropiată de cea a ignoraților. De aceea nu putem aprecia că trebuie considerat ca un contraexemplu care să infirme ipoteza. Într-adevăr, elevii – victime au stimă de sine scăzută (cu doar două excepții, elevi cu stimă de sine medie), iar din punct de vedere al integrării în grup, sunt respinși și ignorați (tot cu o excepție). *Din analiza prezentată, rezultă că se con-*

firmă ipoteza potrivit căreia există relații inverse (negative) între nivelul stimei de sine și calitatea statusului sociometric.

Concluzii

În studiul realizat am evidențiat, că elevii cu statut de victimă a bullying-ului școlar nu dispun de un statut sociometric favorabil. Unii sunt ignorați de către colegi, alții sunt respinși.

Din constatările de mai sus, rezultă că profesorii și consilierii școlari, care sunt

implicați în gestionarea cazurilor de bullying dintr-o colectivitate școlară, trebuie să aibă în vedere pe lângă consilierea psihologică a victimelor și tehnici de creștere a sociabilității acestor elevi, a gradului de integrare în colectivitățile școlare, a creșterii puterii de rezistență la provocările elevilor hărțuitori și, bineînțeles, o consiliere psihologică a acestora din urmă, pentru a-i determina să renunțe la presiunile la care îi supun pe colegii lor mai puțin rezistenți la ofensele lor.

Bibliografie

1. ADLER, A. *Cunoașterea omului*, traducere, studiu introductiv și note de L. Gavrilu, Editura Științifică, ISBN 973-44-0017-7, București, 1991, 212 p

2. BUCUR, Viorela, POPA, Valentin, *Elemente de sociologie*, Editura Independența economică, Pitești, 2007, ISBN : 978-p73-7732-52-1., 232 p.

3. DIAC, G. *Teoria sociometrică a stimei de sine*, în I. Dafinoiu și Șt. Boncu (coordonatori), *Psihologie socială clinică*, (60-70), Editura Polirom (Collegium), ISBN 978-973-46-4436-0, Iași, 2014, 512 p.

4. DOBRESCU, A. I. *Adolescența azi. Aspecte psihosociale*, Presa Universitară Clujeană, ISBN 978-973-595-967-8, Cluj-Napoca, 2016, 162 p.

5. MAISONNEUVE, Jean, *Relațiile interpersonale și sociometria*, în Adrian Nicolau (coord.), *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Editura Polirom, Iași 1966, ISBN: 973-9248-07-1, 478 p., pp. 172-173.

6. OLWEUS, Dan, *Bullying at School, What we know and what we can do*, Blackwell Publishers 108, Cowley Road, Oxford OX4, IJF UK. First published, 1993,

Reprinted 1994, ISBN 0-631-19239-5

7. POPA, Rodica, *Dinamica stimei de sine la adolescenți*, în *Probleme ale Științelor Socioumanistice și Modernizării Învățământului*, Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Seria XXII, vol. I, Chișinău, 2020, 317-323, ISBN 978-9975-46-450-5

8. POPA, Rodica, *Rezultatele unui studiu constatativ asupra bullying-ului școlar*, în *Psihologie revista științifico-practică*, vol. 38, nr. 1-2/2021, ISSN E 2537-6276, ISSN P 1857-2502, <http://psihologie.key.md>

9. POPA, Rodica, *Valoarea diagnostică a metodei aprecierii obiective în identificarea cazurilor de bullying la elevii adolescenți*, în *Asistența psihologică la etapa contemporană: realități și perspective*, Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 22 octombrie 2021, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 81-89, ISBN 978-9975-50-269-6 (PDF)

10. ROBU, V., *Evaluarea stimei de sine în rândul adolescenților. Proprietăți psihometrice pentru scala Rosenberg*, în revista „Psihologie. Revistă științifico-practică”, nr. 2/2013, ISSN 1857-2502

/ ISSN 2537-6276, Chișinău, 96 p., (pp. 3-13)

11. SCHMITT D. P.; ALLIK, J., *Simultaneous administration of the Rosenberg Self-Esteem Scale in 53 nations: Exploring the universal and culture-specific features of global self-esteem*. În: Journal of Personality and Social Psychology, 2005, vol. 89, nr. 4, pp. 623-642, p. 25, apud V. Robu, *Evaluarea stimei de sine în rândul adolescenților. Proprietăți psihometrice pentru scala Rosenberg*, în

revista „Psihologie. Revistă științifico-practică”, nr. 2/2013, ISSN 1857-2502 / ISSN 2537-6276, Chișinău, 96 p., (pp. 3-13)

12. STEINBERG, L.; LERNER, R.M., *The Scientific Study of Adolescence: A brief History*, în „The Journal of Early Adolescence”, 2004, 24 p., pp.45-46, apud A. i. Dobrescu, *Adolescența azi. Aspecte psihosociale*, Presa Universitară Clujeană, ISBN 978-973-595-967-8, Cluj-Napoca, 2016, 162 p.

Primit la redacție: 28.10.2021